

Doctor 'shopping'

No és el mateix estar sa aquí a Catalunya que estar-ho a l'Àfrica, perquè depenent de la societat, el seu context i el moment, hi ha una o altra percepció dominant de la salut. I si bé resulta difícil trobar un únic responsable de l'ideal de salut que anhelan els països desenvolupats, sí que podem enumerar una sèrie de factors que de ben segur hi tenen a veure. El coneixement mèdic, els interessos de la salut pública, la política sanitària, la cultura i, òbviament, els interessos dels professionals sanitaris i de la indústria farmacèutica són importants peces del joc a l'hora de determinar el grau de salut a què aspira la societat. Davant aquest complex panorama s'hi afegeix que vivim en una societat consumista on no escassegen els rapinyaires empresarials que veuen l'oportunitat de tractar la salut, fins i tot, com un mer producte industrial.

El doctor Antoni Trilla, director de la Unitat d'Avaluació, Suport i Prevenció (UASP) de l'Hospital Clínic de Barcelona, considera que, entre d'altres, es tracta d'un problema cultural i d'expectatives. "Tenim un sistema sanitari molt avançat, òbviament millorable, però que parteix d'un supòsit que cal revisar: el sistema proporciona tot per a tothom i gratuïtament", diu aquest metge del Clínic. Al mateix temps, la gent vol estar cada cop més sana i viure molts més anys en bona salut, però potser sense acceptar del tot que el protagonista principal de la salut és un mateix i la societat que l'envolta, i que "no podem esperar que la medicina doni resposta a tots els nostres problemes", opina el doctor Trilla. I és que, com ja s'ha dit moltes vegades, no hem d'intentar viure eternament perquè no ho aconseguirem.

Industrialitzar la salut. Un moviment impulsat per professionals sanitaris de tot el món es revela contra la tendència a medicalitzar la vida. Per a aquest conjunt creixent de professionals, que no estan disposats a seguir les imposicions del mercat, l'ètica mèdica continua sent més valuosa que la pers-

El llistó de la salut humana està cada cop més amunt i encara que perseguim de manera instintiva la voluntat d'estar sans, s'ha fet difícil aconseguir-ho.

El concepte de salut s'està convertint en un estat inassolible que no ens deixa viure en pau. Un col·lectiu ampli d'experts lluita per frenar aquesta distorsió de la percepció global de la salut pròpia de la societat moderna.

pectiva de fer passar per malalts els que gaudeixen de salut. I els disgusta profundament la transformació progressiva de les consultes mèdiques en punts de venda de medicaments. Diuen que el dilema recau en el fet que la medicina ha ampliat tant el seu radi d'actuació que cada vegada és més difícil identificar la salut vertadera.

La menopausa masculina, la disfunció sexual femenina o la síndrome d'hiperactivitat i dèficit d'atenció en nens (SHDA) són malalties noves, que alguns consideren productes industrials inventats per les empreses farmacèutiques i els grups d'interès mèdics. Neri Daurella, psicòloga clínica i psicoanalista, membre de la Fundació Congrés Català de Salut Mental (CCSM), diu que "cal analitzar què es

pot fer per contribuir a posar fre als inventors de malalties". La iniciativa per racionalitzar el consum de fàrmacs pren forma tant en àmbit nacional com internacional amb associacions com ara GRUP (Grup per a la Racionalització dels Psicofàrmacs), Healthy Skepticism o No Free Lunch, organitzacions que promouen la insubmissió al monopoli sanitari de la indústria. "No Free Lunch és un reclam per als metges que els vol dir alguna cosa així com 'no et deixis convidar a dinar per les farmacèutiques', i qui diu dinar, pot dir viatges, congressos, regals o altres gests que es fan amb la intenció d'aconseguir la complicitat dels metges", explica Neri Daurella. Tots aquests col·lectius estan d'acord que les malalties inventades sorgeixen de processos normals de la vida que es venen com a patologies. "És ben fàcil inventar-se noves malalties -afirma Neri Daurella-, el naixement, la pubertat, l'envel·liment, la sexualitat, la infelicitat o la mort es poden medicalitzar", afegeix. Als països anglosaxons ja es parla de *disease mongering* referint-se al tràfic de malalties.

Jorg Blech, biòleg, bioquímic i periodista alemany, és autor del llibre *Los inventores de enfermedades* (Destino, Barcelona, 2004). En la narració s'assegura que aquest moviment no està en contra de la indústria farmacèutica ni de la medicina moderna. Tanmateix, Jörg sí que critica l'actitud perversa que adopta en certs casos aquesta indústria per promoure el consum de fàrmacs per a malalties poc clares. Entre molts exemples, l'autor de *Los inventores de enfermedades* denuncia la moda de vendre símptomes poc freqüents com a epidèmies d'extraordinària propagació, com ara la disfunció erèctil masculina o la disfunció sexual femenina. O fins cita la disminució constant dels nivells de colesterol com una eina per fomentar una medicació preventiva cada cop més prematura.

La muntanya russa del colesterol. Hi ha una polèmica candent pels nivells de colesterol considerats saludables, sotmesos a revisions constants. I és que, davant la tendència esgarrifosa d'augment de morts degudes a problemes cardiovasculars, les autoritats sanitàries han disminuït el nivell mà-

La irrupció de les anomenades noves malalties pot col·lapsar el nostre sistema sanitari.

xim de colesterol recomanat. Ara bé, ens agradi o no, això ha comportat un increment en el consum de fàrmacs, aliments i productes que ajuden a disminuir els nivells de colesterol. I aquest fet incita a sospitar que la indústria hi té quelcom a veure. Alguns experts creuen que els criteris per fixar els nivells recomanables de colesterol varien segons el consum de fàrmacs, de manera que, si els beneficis de les farmacèutiques no són prou importants, disminueixen el valor màxim de colesterol aconsellable.

En aquest cas, Neri Daurella creu que s'està pervertint el concepte de prevenció: "Prevenir és recomanar hàbits saludables, com ara la dieta equilibrada, exercici... Ara bé, tenir a tothom empastillat per a mi no és prevenció. La pastilla és fàcil, però pot complicar-te la vida a la llarga, és recomanable utilitzar la medicació en determinats casos com a complement, però cal evitar la dependència als fàrmacs", afegeix finalment l'experta en salut mental.

El doctor Trilla, del Clínic de Barcelona, explica que la variació dels nivells de colesterol és deguda a la incorporació de nous coneixements mèdics, especialment relacionats amb un con-

cepte que no és fàcil d'explicar, com és el nivell de risc. "És més senzill entendre —explica l'expert del Clínic— que el colesterol ha d'estar per sota de 220 mg/dl. Tot i que això pot dependre alhora de molts altres factors, per simplificar-ho i fer-ho també més difícil, cadascun de nosaltres té en realitat la seva xifra particular i ideal o 'normal' de colesterol", explica el doctor Antoni Trilla. La medicina preventiva és funcional i recomanable en casos coneguts, com ara el de l'aspirina en la prevenció de determinades malalties cardiovasculars (infart de miocardi), en la prevenció de malalties transmissibles en zones de risc, com el cas de la malària a l'Àfrica, o en el de "les vacunes enfront de determinades malalties infeccioses, que són l'exemple més contundent", afegeix el metge del Clínic.

Còmplices o víctimes? "El metge pot fer o el paper de còmplice o el de víctima", apunta Neri Daurella. Si el pacient és qui, influït per la publicitat o pel que sigui, exigeix al metge que li recepti un fàrmac, el metge és una víctima. "Cada cop hi ha més pacients que van a cal metge com aquell qui va al supermercat, però demanen un fàrmac en lloc

de 100 grams de pernil", diu la psicòloga Neri Daurella. D'aquí neix el concepte "Doctor shopping". A més, "aquesta és una manera de pressionar socialment els metges que no volen seguir el corrent", assegura la psicoanalista de la Fundació Català de Salut Mental. El doctor Trilla està d'acord que els metges reben pressió de la indústria farmacèutica per receptar més del que haurien o per no receptar genèrics. Però recorda que la indústria té com a objectiu legítim obtenir beneficis, i així es basa en el concepte de propietat industrial i de patents, que han acceptat les societats modernes desenvolupades.

Els metges que no volen receptar, d'entrada tenen un doble conflicte: d'una banda, amb l'usuari que ve a buscar la recepta i no entén la negativa per a un tractament que suposadament l'ha de fer sentir millor, i de l'altra, amb els visitadors mèdics i la resta de professionals que col·laboren amb la indústria farmacèutica. La tensió entre els dos pols és tan forta que fins i tot s'ha creat el terme "grisos" per referir-se als metges que no estan disposats a rebre visitadors mèdics. "Acusen els grisos de no tenir interès per la ciència ni la investigació perquè no van als

La indústria farmacèutica és, en alguns casos, responsable de l'augment de les noves malalties.

Recerca independent

L'European Clinical Research Infrastructures Network (ECRIN) és un consorci europeu per preservar l'existència d'assaigs clínics públics independents. En total, s'han constituït vuit xarxes nacionals en què participen Centres de Recerca Clínica i Unitats d'Assaigs Clínics. La xarxa espanyola s'ha creat a través d'un grup de treball que coordina el doctor Xavier Carné, col·laborador de diferents equips de l'Institut d'Investigacions Biomèdiques August Pi i Sunyer (IDIBAPS) i cap del Servei de Farmacologia Clínica de l'Hospital Clínic de Barcelona.

Fins fa poc, els assaigs que es feien fora de l'àmbit privat rondaven el 20%, i amb la nova legislació perilla fins i tot aquest petit percentatge. Per això, un grup d'investigadors d'arreu d'Europa van decidir crear, amb fons europeus, el consorci ECRIN, que té com a finalitat defensar i facilitar els assaigs clínics independents.

Actualment es tracta d'una xarxa de xarxes en què participen sis països europeus entre els quals trobem Dinamarca, França, Alemanya, Itàlia, Espanya i Suècia, és a dir, en total, uns 260 milions d'habitants.

congressos que organitzen les farmacèutiques", revela Neri Daurella. "A vegades —diu Neri Daurella—, es fan còmplices sense ser-ne conscients". Es pot ser còmplice inconscient, "el metge pot pensar que està fent el millor per a una persona, però inconscientment fa el que menys problemes personals li crea", aclareix l'experta en salut mental.

Els set minuts per pacient, propis de l'assistència primària de l'Institut Català de la Salut (ICS), també poden pressionar els metges perquè receptin. Si en aquest temps tan reduït han de diagnosticar, introduir les dades a la història clínica informatitzada i propo-

sar un pla terapèutic al pacient, molts cops els pot ser més fàcil donar una recepta que introduir altres aspectes que serien molt més terapèutics i "ajudarien el pacient a comprendre millor la seva malaltia i a poder col·laborar d'una manera més adulta en el seu tractament", afegeix Neri Daurella, experta en salut mental.

S'està perdent el paper més holístic de l'antic metge de capçalera, que tractava més amb malalts que amb malalties, però segurament és difícil no entrar a la roda. El bon tracte amb la indústria farmacèutica dóna accés lliure a una sèrie de beneficis, com ara congressos, àpats i prestigi, que per a

molts són privilegis difícils de rebutjar. "S'aconsella d'evitar el tracte privat entre visitador mèdic i metge i, en tot cas, afavorir que en lloc d'un metge n'hi hagi uns quants", diu Neri Daurella, i també es recomana fer reunions mèdiques per parlar de fàrmacs nous i valorar-los a partir de l'experiència personal, o bé discutir amb la resta de l'equip si s'ha d'acceptar una oferta de la indústria farmacèutica o no.

Patents contra genèrics. A vegades, com que el consum de genèrics no afavoreix els interessos de les farmacèutiques, retiren els fàrmacs per treure'n un de nou, un cop han perdut la patent o volen substituir-los. Aquest fet no és gens bo per als pacients que s'habituen a prendre un determinat fàrmac. Neri Daurella posa com a exemple el cas del pare d'un pacient psicòtic que es queixava de la desaparició injustificada del Melesil, un fàrmac antipsicòtic. "El còctel de nous fàrmacs que li recepten al seu fill és molt més car i ha desestabilitzat el pacient", explica a tall d'exemple Neri Daurella. "És cert que els medicaments estan protegits per les patents, però la introducció legal de medicaments genèrics és una variable més que el mercat ha d'acceptar. A més, té el suport de l'estat, que de manera directa i indirecta, afavoreix que els metges prescrivin genèrics", aporta el doctor Trilla.

El missatge és que si no és necessària la medicació, els metges no l'haurien de prescriure. "La idea clàssica del 'primer no fer mal' és aplicable sempre en medicina, especialment pel que fa als medicaments —explica el doctor Antoni Trilla—, tot medicament té uns riscos i uns beneficis esperats. El balanç entre risc i benefici és el que determina l'ús legítim dels medicaments en cada cas individual", afegeix l'expert de la Unitat d'Avaluació, Suport i Prevenció del Clínic. Una manera d'evitar la manipulació de la nostra salut seria lluitant públicament per crear organismes independents que valoressin els fàrmacs i l'ús que se'n fa. Al mateix temps, com a pacients, no estaria de més qüestionar-nos fins a quin punt som nosaltres els que hem de demanar la prescripció dels fàrmacs.

Laia Fernández Barat